
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2015 (год. XXIV), ISSN 2367-8585

ИНТЕРВЮ: „ПРЕВОДАЧЪТ Е ПОМИРИТЕЛ НА КУЛТУРИ“

С Красимир Петров разговаря Владимир Сабоурин

The Translator as a Conciliator between Worlds – an interview: Vladimir Sabourin talks with Krassimir Petrov

Преподавателят по френска литература и преводач от френски доц. д-р Красимир Петров не се нуждае от представяне, но искаме да надникнем в преводаческата работилница на страстния любител на котките и на Швейк. Ти обичаш да се шегуваш, че след излизането на превода ти на „Жюстин или неволите на добродетелта“ през 1993 г. издателство „Народна култура“ пуска кепенците. Променя ли нещо преводът?

Светът се променя и без превода. Но с помощта на превода го прави по-бързо. Когато двамина спорят, все ще дойде момент, когато някой от тях ще каже: „Ние с теб говорим на различни езици.“ Преводачът е помирител на култури.

А от деветдесет и трета насам много неща се промениха в книгоиздаването. Сега то зависи от пазара. Кое то е и добре, и не дотам добре. Преди цензурата трудно допускаше съвременни западни автори, а и онези, чието творчество с нещо не съответстваше на партийната линия. За щастие имаше умни редактори и преводачи, благодарение на които тогава се появи на български език огромна част от световната литературна класика. Сега в книгоиздаването, както и в телевизията например до голяма степен нещата се свеждат до най-малкото общо кратно. Все пак има и смели издатели, които поемат риска да издават сериозна литература със световно значение. Не без помощта и на програми като „Витоша“, що се отнася до френско езичните автори. Важно в случая е читателят да открие сред шаренията стойностната книга.

През същата съдбовна за „Народна култура“ 1993-та излиза преводът ти на „Мравките“ на Б. Вербер, удостоен с наградата за най-добър превод на СПБ. Разумен избор, имайки предвид съдбата на НК. За теб самия като читател и преводач как стана прехождането между „Жюстин“ и „Мравките“? Какво беше участието в творческия процес през онези смутни години на тогавашната ти котка/котарак?

Котката вдъхновителка... Теофил Готие има разкошно есе за котката. Причината за особеното въздействие на котката се дължи на това, че тя е единственото домашно животно, което човекът не е опитомил. Останала си е дива и просто живее в симбиоза с него. Парадоксът е, че тя е животното, което човекът е допуснал най-близо до себе си. През зелените ѝ очи те гледа дивата природа. Затова и някои не обичат или се боят от котки. Особено жените. Конкуренция. При това котката има предимство, защото винаги знае, че е красива, докато и най-красивата жена винаги е измъчвана от съмнения. Да не говорим, че на котката годините не ѝ личат.

Всъщност малцина си дават сметка колко много дължим на котките. Тя е животното, спасило милиони човешки животи. Достатъчно е да обърнем внимание на връзката между нейното разпространение в Европа и чумните епидемии.

Първата ти награда от Съюза на преводачите е за „Хептамерон“ на Маргьорит дьо Навар. Кой те затрудни повече: Маркизът в началото на 90-те или кралицата на Навара в средата на 80-те? Или може би вече в новия век – „Елементарните частици“ на Уелбек?

Писателят върви по девствения сняг на бялата страница. Върви, накъдето му скимне. Може да поеме наляво или надясно, да се завърти в кръг или да се върне обратно. Трудно е да проправяш пъртина. Преводачът върви точно по неговите стъпки. Като вълк. Ако стъпи накриво, ще издаде присъствието си, ще предаде писателя и ще излъже читателя. Проправянето на пъртина по непреброден път изисква творчески усилия.

Работата на преводача е по-скоро да внимава и да проумее какви ги върши този, дето е вървял преди него. Един автор има широка крачка, едва насмогваш; друг ситни, та свят ти се завива. И на въпроса ти: ако писателят е минал оттам отдавна, преди няколко века например като Наварската кралица, следите са полузаличени и преводачът не е сигурен къде точно да стъпи, но от друга страна – и да кривне, няма толкова да личи. Докато пресните следи на Уелбек се виждат ясно, както ясно се забелязва и всяко отклонение от тях.

Превода на „Хептамерон“ започнах в казармата, където бях два месеца запас, а после го продължих у дома на свещи, защото имаше режим на тока. Героите на Маргарита Наварска са в манастир, така че имаше някакво сходство. А Сад превеждах, докато бях депутат в Народното събрание. Нощем, след заседанията. Май и тук има известно сходство.

Първите две части на трилогията за мравките излизат в твой превод още през първата половина на 90-те, непосредствено след френското издание. Защо се забави толкова третата част, появила се на български едва миналата година? Какво е мястото на мравките в личния ти бестиарий?

Обикновено читателят, а по определението на Ларбо преводачът е „образцов читател“, влиза в кожата на героя. А как се влиза в здравия хитинов скелет на мравка? Да не говорим за размерите. Да видиш света през очите и от перспективата на мравка. Тезата на Вербер е, че мравките са другата, при това много по-стара цивилизация на Земята. Според него не е необходимо да дирим разумен живот в Космоса, просто трябва да погледнем в краката си. А мравките действително са високо организирано общество, при това без йерархия, без вертикал на властта. При тях има земеделие, скотовъдство... Абсолютна комуникация.

Преводът на третата част се забави, защото междуременно издателството пушна други книги на Бернар Вербер. Що се отнася до превода, от техническа гледна точка се наложиха много справки, включително при професионални ентомолози. Преди животните ми бяха просто интересни, а сега, може би с годините, се отнасям с

огромен респект към всяка видима форма на живот. Вероятно и тази трилогия е съдействала за това. Във всеки случай оттогава внимавам къде стъпвам.

По принцип животните в много малка степен и в ограничен периметър приспособяват околната среда към себе си и преди всичко сами се приспособяват към нея. А ние, хората, се опитваме да превърнем планетата в огромен мравуняк. Ако разстроим прекалено екосистемата, Земята ще ни изгърси от гърба си като бълхи. А мравките все така ще ги има.

Съществено място в преводаческото ти дело заемат преводите на историческа, биографична, мемоарна, документална и обществено-политическа литература. За познаващите те лично ти си ходеща енциклопедия. Обичаш да говориш в междучасията за тиратите, превел си книги за руски императори, за шпиони, за мафиите, за рицарството, за евразийската империя. Каква е задачата на преводача и предизвикателството при този тип книжовност?

След промените подобна литература започна да се търси по-усилено дори от художествената просто защото преди бе много трудно читателят да получи достъп до гледни точки, различни от партийната линия. Преводът на такива книги е доста специфичен и изисква допълнителни познания в съответната област, които преводачът по принцип няма. Затова са необходими много справки и консултации със специалисти. Особено когато става въпрос за строго научни трудове. Така без помощта на колегата проф. Ивелин Иванов едва ли бих се справил с „Рицарството“, както и без проф. Людмила Костова – с „Историята на британския роман през ХХ в.“. За щастие имам на разположение колегиума на цял университет. Кой знае? Живот и здраве, може и до тебе да опра. Може да ти се стори чудно, но най-много проблеми имах с биографията на Пушкин от Троая. Буквално бях напълнил кабинета с книги и не пусках никого да припари вътре. Дори котарака Морган.

Каква ти ходеща енциклопедия? Само да знаеш какъв невежа се чувствам, когато се захвана с превода на поредната книга. В

момента изучавам географията на Източния бряг на Съединените щати. Знаеш ли през кои щати и градове се минава на път от Балтимор до Маями? Аз доскоро не знаех.

Превеждал си Барт и Чоран. Кой ти е по-близък като визия за света?

Нито един от двамата. Барт ме научи да прониквам в тъканта на литературния текст, Чоран сочи безкомпромисно скромното място на човека във Вселената. И двамата са гениални, но светуосещането **и** на единия, и на другия ми е еднакво чуждо.

Формулирайки предходния въпрос, си дадох сметка, че отговорът може да е Швейк. Защо цитираш често Швейк? Какъв ти е Швейк?

Първо, българското издание на „Приключенията на добрия войник Швейк“ е пример за гениален превод. Можеш ли да си представиш, за пръв път прочетох книгата, когато бях в шести клас. И между другото, тя ме накара занаят да поглеждам името на преводача. Така, редом със Светомир Иванчев, запомних имената на Сидер Флорин, Тодор Вълчев, Невяна Розева, Григор Павлов, Лилия Сталева, Ангелина Терзиева, Георги Куфов, Кръстан Данков, Александър Шурбанов... Цялото това необикновено поколение, на което българският читател дължи толкова много. Какво страхопочитание ми вдъхваха и продължават да ми вдъхват! По-късно с някои от тях се запознах лично. Да видиш ти ходещи енциклопедии. И каква словесност дори в обикновен разговор! Магия.

Навремето ни караха да мечтаем да станем космонавти. Модерна работа. Аз пък исках да стана преводач. И редом с преподавателската работа, божем, станах преводач. Ако Конфуций е прав, а той винаги е прав, нали така, когато казва „избери си професия, която обичаш, и няма да се наложи да работиш нито един ден“, можеш да си представиш какъв хайлазин съм всъщност.

А за Швейк хайде да не говорим сега. Ще вземем да развалим интервюто. Най-важното, което научих от Швейк, е, че човек може

да съхрани вътрешната си свобода винаги и при всякакви обстоятелства. И че чувството за хумор е дар Божии.

Ако някое издателство ти възложи интегралния превод на „Жюстин и Жюлиет“, ще приемеш ли?

Разбира се. С удоволствие.

И един колкото преводачески, толкова и нескромно любителски въпрос: ще разкриеш ли уникалната си рецепта за предаване на френската еротика на български?

Рецепта няма. Първият проблем е количествен. На френски съществуват около 1000 по-често или по-рядко употребявани названия на женския полов орган и още толкова на мъжкия, като последните например могат да се групират по раздели: връзка с животинския свят, сечива и инструменти, кулинарни термини, тежко въоръжение и пр. Впрочем, що се отнася до названията, и ние не си поплюваме. Но ние или се изчервяваме, или псуваме, докато във Франция поетите пишат прекрасни поеми за вагината. Проблемът е именно в употребата. При нас, поради традиционното табу спрямо темата, ние сме едновременно по-свенливи и по-пиперливи, докато французите си падат по тънките подправки.

